

МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARNI AXLOQIY TARBIYALASH

J. Atamurodova
JDPU o`qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni axloqiy jihatdan tarbiyalash, bolaning ma'naviy dunyosi, uning ongi, axloqiy hislarini, shaxsiy sifatleri va xulqini tarbiyalashga doir fikrlar keltirilgan

Аннотация: В данной статье представлены идеи по нравственному воспитанию детей дошкольного возраста, духовному миру ребенка, воспитанию его сознания, нравственных чувств, личностных качеств и поведения.

Annotation: This article presents thoughts on the moral education of children of preschool age, the spiritual world of the child, his consciousness, moral feelings, personal qualities and behavior.

Kalit so'zlar: Axloq, odob, xulq-atvor, bola, tarbiya, shaxs, ong, jamiyat, fazilat

Axloq tushunchasi oila fikri asosida tartibga solinuvchi faoliyat tarzida kishilik jamiyatining ilk bosqichida shakllangan. Axloq-ijtimoiy tushunchalardan biri bo'lib, uning mohiyati shaxs xatti-harakatlari, yurish-turishi, turmush tarzi, hayot kechirish tamoyillari, qoidalari, shuningdek, ijtimoiy munosabatlar mazmunini ifodalaydi. Shuning uchun ham axloq ijtimoiy hodisa sifatida jamiyat ma'naviy-ruhiy hayotida muhim ahamiyat kasb etadi. Demak, axloq tushunchasi qadim-qadimdan ijtimoiy falsafiy, psixologik, pedagogik, tarixiy, badiiy, etnografik va madaniyat-shunoslikka oid asarlarda ushbu tushuncha turli ko'lamlarda ishlatib kelingan. Axloq (xulq-atvor demakdir)-ijtimoiy ong shakllaridan biri bo'lib, ijtimoiy tartib qoida bo'lib, bu tartib qoida ijtimoiy hayotning barcha sohalarida kishilarning xatti-harakatini tartibga solish vazifasini bajaradi. Axloq shaxs taraqqiyotining yuqori bosqichi bo'lgan ma'naviy moyillikni asosini, poydevorini tashkil etadi. Axloq kishilarning xulq-atvor me'yorlari va qoidalariga, ularning o'z-o'ziga, boshqa kishilarga, mehnatga, jamiyatga munosabati kabi axloqiy tushunchalarni o'z ichiga oluvchi ijtimoiy ongning alohida shaklidir. Axloq tarixiy xususiyatga ega, chunki u kishilik jamiyatda avlodlar tomonidan to'plangan axloqiy tajribalar va munosabatlarni aks ettiradi. Zero, axloqsiz, axloqiy talab hamda ularda ifoda etilgan g'oyalarsiz shaxsning ruhan va jismonan yetukligining asosi bo'lgan ma'naviy komillik shakllanadi. Demak, insonning barkamolligi, avvalo, uning ma'naviy jihatdan yetukligi bilan belgilanadi. Bizning nazarimizda, shaxs ma'naviyati uning ongida kehadigan ijobiy mazmunga ega o'y fikrlari, niyatlar, g'oyalar, nazariya va ta'limotlar mazmunining amaliy faoliyatidagi tatbiqida namoyon bo'luvchi ruhiy jarayondir. Shuni alohida ta'kidlash joizki, shaxs

ma'naviyati asosida ijobiy mazmunga ega bo'lgan, o'y fikrlar, niyatlar, g'oyalar, nazariyaning va ta'limotlar mazmunini tushunib yetishishini e'tiborga olish lozim. Demak, o'zbek xalqining ma'naviyati haqiqatg'o'y va adolatli bo'lish, jaholat va qabixlik yo'lini to'sish, insoniylik, mehrshafqat, ma'rifat, do'stlik, mardlik, birodarlik, mehmondo'stlik, poklik, xush xulqlilik, insof, vatanparvarlik kabi insoniy fazilatlarni singdirishga chaqiradi. Qadim-qadimdan o'zbek va sharq klassiklari ijodida axloq-odob masalasi markaziy o'rin egallab kelgan. Kaykovusning Qobusnomasidan tortib, Al-Xorazmiy, Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sinolarning nazmiy va nasriy asarlarida Yusuf Xos Hojibning Qutadg'u bilik, Ahmad Yugnakiyning Hibatul haqoyiq (Haqiqat sovg'alari), Imom Ismoil al-Buxoriyning Al adab Al-Mufrat kabi jahonga mashhur asarlarida Alisher Navoiyning o'lmas she'riyatida, Munis, Xorazmiy kabi shoirlar asarlarida axloq-odob masalalari yoritilgan. Maktabgacha tarbiya yoshining o'ziga xos tomoni shundaki, bu yoshda bolalar axloqiy tushuncha yoki xulqni so'z bilan aniq ta'riflab berolmaydilar. Lekin bolalar bog'chasidagi to'g'ri talqin voqealarning umumiy ma'nosini anglab olishga yordam beradi. Agar bolalar boshqalarda yaxshi xulq namunalarini ko'rsalar o'zlari ham ularga o'xshashga harakat qiladilar. Axloqiy tarbiyaning g'oyaviy asosi uning maqsadi vazifasi va tamoyillarini belgilaydi, ruhiy pedagogik asosi esa bolalar bog'chasida axloqiy tarbiya berishning vazifasi va mazmuni vositalari va metodini hamda pedagogik shart-sharoitini belgilab beradi. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni axloqiy jihatdan tarbiyalash vazifasi va mazmuni bolaning ma'naviy dunyosini, uning ongini, axloqiy hislarini, shaxsiy sifatlari va xulqini tarbiyalash va rivojlantirishni taqozo etadi. Bu tarzda umumiy vazifalar yosh guruhlari bo'yicha aniqlashtiriladi va o'quv-tarbiya jarayonining mazmunida o'z aksini topadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarni axloqiy tarbiya vazifalariga quyidagilar kiradi:

1. Bolalarda axloqiy his-tuyg'ular, tasavvurlar va xatti-harakatlarni tarbiyalash.
2. Xulq madaniyatini va ijobiy sifatlarni tarbiyalash.
3. Shaxsda axloqiy his-tuyg'ularni tarbiyalash.
4. Xulqdagi salbiy tomonlarni barham toptirish, boladagi ijobiy sharoitlarga suyanish; bola shaxsini har tomonlama rivojlantirishni ko'zda tutish.

Bolalar bog'chasida axloqiy tarbiya berish har xil vositalar yordamida amalga oshiriladi. Avvalo, bolalarni har xil faoliyatlar vositasida kattalar mehnati bilan tanishtirish, mashg'ulotlarda va mashg'ulotlardan tashqari vaqtlarda ta'lim berish, kun davomidagi maishiy, mustaqil, badiiy faoliyatda, ko'ngil ochishlarda qatnashtirish orqali bu ish hal etiladi. Har xil bayramlar, san'at vositalari, ijtimoiy hayot voqealari, bolalar badiiy adabiyoti, musiqa, ashula, tasviriy va amaliy san'at, o'yinchoq va o'yin materiallari, ommaviy axborot vositalari, oynai jahon va radio, kino va multfilmlar, diafilmlar va boshqalar bolalarning axloqiy tarbiyasiga katta ta'sir ko'rsatadi. Bunday vositalardan ma'lum bir izchillik va tizimlilik bilan foydalanilgandagina bolalarning

axloqiy tarbiyasiga ijobiy ta'sir ko'rsatish mumkin. Yuqoridagi aytilganlardan xulosa shuki, axloq odob o'zbek millati hayotining mazmuni hisoblanadi. Qaerda, qaysi jamiyatda, qaysi davlatda yaxshi xulq qaror topsa, o'sha jamiyatdagi kishilarning hayoti farovon, turmushi tinch, odamlari boy-badavlat bo'ladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining, 2017-2021 yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora – tadbirlari to'g'risidagi qarori, 2016 yil 29 dekabr
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi 2017-yil 30 sentyabr
3. Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standarti. Toshkent 2020 yil
4. F. Qodirova, Sh.Toshpo'latova, M. A'zamova Maktabgacha pedagogika. T.: Ma'naviyat.2013yil